

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.14, april 2019

Indledningen er redigeret af Kirsten Vad og Steen Tullberg

Tilsyn ved dr.theol. h.c. Niels Jørgen Cappelørn

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Aandelig Fiskervise”

ved Agnete Malene Boye og Klaus Nielsen

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Kristendomssyn
- 3 Efterliv
- 4 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Digtet “Aandelig Fiskervise” med førstelinjen “Der sad en Fisker saa tankefuld” blev trykt i *Nordisk Kirke-Tidende*, den 22. juli 1838. Året forinden var udgivelsen af Grundtvigs *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1, afsluttet. Denne knap 800 sider store salmesamling udkom hæftevis fra oktober 1836 til august 1837 og indeholdt 400 salmer – nye såvel som tidligere udgivne, originale såvel som bearbejdede. Allerede i april 1839 udkom første hæfte af *Sang-Værk*, bind 2.

“Aandelig Fiskervise” placerer sig således midt i mellem de to samlinger og indvarsler det tematiske skifte, som Grundtvig foretager. Andet bind af samlingen skulle i højere grad end første indeholde bibelsange, dvs. bibelhistoriske sange baseret på fortællinger fra testamenterne. Således ville andet bind indfri Grundtvigs oprindelige plan fra 1811, udtrykt i den korte prosatekst “Hr. Sandsiger!”, som danner introduktion til den første offentliggørelse af “Deilig er den Himmel blaa”. Her giver Grundtvig udtryk for sin frustration over det dogmatiske og moraliserende præg, som karakteriserer den officielle *Evangelisk-kristelig Psalmebog* (1798). For at kunne vække og styrke troen var der behov for en anderledes salmebog, som tog udgangspunkt i Bibelens opbyggelige fortællinger. Ifølge Grundtvig er Jesu liv nemlig

ikke kun

det fuldkomneste Dydsmønster, men indeholder tillige Fakta, hvorpaa en Kristens hele Tro og Saligheds Haab maa grunde sig [...] Føier Man til, at det mindre er Kundskab om Pligterne end Villie og Størke til at opfylde dem og til at forsage, hvad der behager Sandserne, der fattes Menneskene, behøves der vel ei mere Bevis for, at de fleste Kirkesange burde være levende Billeder af Jesu og de hellige Mænds Liv; og de fremfarne Tider have lært, at saadanne tale kraftig til Hjertet og laane Sjælen Vinger til høi Flugt over det Jordiske (1811, s. 181 f.).

“Aandelig Fiskervise” er netop et eksempel på en sådan levende bibelsang. Med udgangspunkt i Luk 5,1-11 genfortæller Grundtvig historien om Peters fiskefangst og hans kaldelse til apostel. Digtets syv første strofer genfortæller handlingen i en levende og lettilgængelig fremstilling, og i de sidste fire udlægger Grundtvig, hvordan fortællingen skal danne forbillede for det fortsatte forkyndende arbejde.

2 Kristendomssyn

Historien om Peters fiskefangst var ifølge *Forordnet Alterbog udi Danmark og Norge* (1688) den fastlagte prædikentekst til 5. søndag efter Trinitatis, som i 1838 faldt 15. juli, dvs. ugen inden offentliggørelsen af “Aandelig Fiskervise”. Grundtvig havde denne søndag prædikeret i Frederiks Tyske Kirke på Christianshavn (nuværende Christians Kirke) over samme bibelsted og særligt understreget, at det er levende mennesker, som skal indfanges under den kristne forkyndelse. Og det skal ske på deres “*menneskelige* betingelser”, som Christian Thodberg påpeger i sin gennemgang af Grundtvigs prædikener over dette tekststed (1987, s. 43).

Jesu lignelse og sprogbrug knytter sig til den hverdag, de tilhørende kender. I sin prædiken udtrykker Grundtvig forholdet således: “der er et naturligt Liv, som gør Mennesket til en levende Sjæl og der er et aandeligt Liv, som gør ham til et Guds Barn i den Eenbaarne, men, som Apostelen skriver, det Aandelige er ikke det Første” (Grundtvig 1986, s. 260). Når nye tilhængere skal vindes, kommer det naturlige, dvs. det medfødte eller naturgivne, først: “Det maa derfor altid være Mennesker med naturligt Liv, den gamle Adams Liv, vi skal stræbe at fange” (s. 260 f.). Det er de umiddelbare menneskelige vilkår, som danner udgangspunkt for symbolikken i den bibelske fortælling. Grunden til, at Jesu ord virkede, skal findes

i dets Naturlighed, og deri at det Naturlige er ingenlunde det Aandelige modsat, men er dets jordiske Billede og Lignelse, saa da Herren brugde en Lignelse, der naturligst tiltalde Fiskeren, da fangede Han ham [...] thi det Aandelige, som Fiskerlivet afbilder, gjorde derved vel kun et dunkelt, men dybt og levende Indtryk paa deres Hjerte (s. 263).

Grundtvig overfører denne tankegang på digtet, som refererer til et umiddelbart genkendeligt hverdagsliv. Den centrale fiskeri-metafor videreføres desuden i de sidste fire strofers udlægning, så det tydeligt fremstår, at det kristne menneskefiskeri er en til stadighed uafsluttet opgave.

Ifølge Uffe Hansens udlægning bruger Grundtvig fortællingen som billede ikke kun på præstegerningen, men på den opgave alle kristne har (1951, s. 53). Hansen fremhæver

desuden pointen i strofe 10, at kristendommen for Grundtvig indeholder både lys og kors, dvs. fred og kamp. Forkyndere må “ingen Sjæl bedrage” og ikke fiske i “de smalle Sunde”, hvor folk ikke kan undslippe nettet. I prædikenen udpeges fangst ved hjælp af lokkemad eller ålestang på lignende vis som en vranglære i forhold til den kristne præstegering (Grundtvig 1986, s. 261).

3 Efterliv

Visen optryktes adskillige gange i let forkortet form og med vekslende overskrifter. I tekstredigørelsens afsnit 1.3 gives en oversigt over de genoptryk, som kom i Grundtvigs levetid. I 1870 indgik den som nr. 74 i videreførelsen af *Sang-Værk*, bind 2. Strofe 9 er udeladt, og førstetrykkets strofe 5 og 6 er trukket sammen til én. I denne form blev visen optaget i 1953 i *Den Danske Salmebog*, hvor den findes endnu som nr. 147. Ifølge både Jørgen Kjærgaard (2003, bind 2, s. 159 f.) og Christian Thodberg (1987, s. 44) stikker fiskervisen ud i forhold til de øvrige salmer med sit lystige præg.

4 Anvendt litteratur

- [Bagger, Hans] (1688) *Forordnet Alterbog udi Danmark og Norge*. København.
- *Evangelisk-kristelig Psalmebog, til Brug ved Kirke- og Huus-Andagt* (1798). København.
- Grundtvig, N.F.S. (1811) “Hr. Sandsiger!” i *Sandsigeren eller den danske Huusven*, 10. april, nr. 12, s. 179-187. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836-1837) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 1. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1839) *Sang-Værk til den Danske Kirke*, bind 2, første hæfte. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1986) *Prædikener 1822-26 og 1832-39*, udg. Christian Thodberg, bind 11. København.
- Hansen, Uffe (1951) *Grundtvigs Salmedigtning. Dens Historie og Indhold*, 1-3 (1937-1966), bind 2. København.
- Kjærgaard, Jørgen (2003), *Salmehåndbog*, 1-2, bind 2: *Salmekommentarer – til salmerne i Den Danske Salmebog 2002*. København.
- Thodberg, Christian (1987) “Grundtvigs skovoplevelse i 1811 og prædikerne over Peters fiskedræt i tiden, der fulgte” i *Grundtvig-Studier 1986*, s. 11-55. København.